

Correspondence address
Yazışma adresi

Ahmet KÖÇ
Akdeniz Üniversitesi,
Eğitim Fakültesi,
Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı
Antalya, Türkiye

ahmetkoc@akdeniz.edu.tr

Geliş tarihi / Received : 20 Temmuz 2023

Kabul Tarihi / Accepted : 20 Aralık 2023

E-Yayın Tarihi / E-Published : 01 Eylül 2024

Cite this article as

Bu makalede yapılacak atıf

Köç A., Dandin Ö.

19. Yüzyılda Bir Doktorun
Görevden Alınma Öyküsü

Akd Tıp D 2024;10(3): 462-469

Ahmet KÖÇ

Akdeniz Üniversitesi,
Eğitim Fakültesi,
Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı
Antalya, Türkiye

ORCID ID: 0000-0002-8819-8095

Özgür DANDİN

Akdeniz Üniversitesi,
Tıp Fakültesi
Genel Cerrahi Anabilim Dalı
Antalya, Türkiye

ORCID ID: 0000-0002-7386-6871

19. Yüzyılda Bir Doktorun Görevden Alınma Öyküsü

The story of a Doctor's Dismissal in the 19th Century

ÖZ

Amaç:

Anastaş Papadoplo 1896-1897'de Bandırma Belediye doktoru olarak görev yapmıştır. Görevi sırasında 12 hastaya yanlış teşhis ve hatalı tedavi uygulamak suretiyle bazılarının ölümüne sebebiyet vermiştir. Çalışmanın amacı, doktor hakkındaki iddiaların bilirkişi raporuyla doğrulanması ve kanun çerçevesinde görevden azline giden süreci 200'den fazla arşiv belgesiyle ortaya koymaktır.

Tabip Papadoplo hakkında mahkemeye yapılan şikayetlerin; bilirkişi, ölüm raporu ve otopsiyle desteklenmesi ilgili bilim alanındaki modernleşmenin ipuçlarıdır. Çalışmanın özgün yönü, Tabip Papadoplo'dan hareketle yeterince bilgi bulunmayan 19. yüzyıl Tıp tarihine katkı yapmaktır.

Gereç ve Yöntemler:

Makalede nitel araştırma yöntemlerinden sistematik inceleme deseni kullanılmıştır. Nitel araştırma; kavramları, fikirleri veya deneyimleri anlamak için sayısal olmayan verilerin toplanmasını ve analiz edilmesini içeren, bir problemle ilgili derinlemesine bilgi toplamak veya araştırma için yeni fikirler üretmek için kullanılan bir araştırma türüdür. Doküman analizi yöntemiyle arşivdeki çeşitli belge ve raporlar detaylı biçimde irdelenmiştir. Nitel araştırmalarda doküman analizinden sıkça yararlanmak; tekil yada tikel durumlar üzerinden çalışmayı somutlaştırmaktadır.

Veri Kaynakları ve Veri Toplama Yöntemi:

Veri kaynakları Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Müdürlüğü Osmanlı Arşivi'nin çeşitli fonlarında 200'den fazla arşiv belgesi ve ilgili alan yazın literatürüdür. Araştırmada olayların gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik bir süreç izlendiğinden veriler doküman analizi yöntemiyle toplanmıştır. Ardından doküman analizi yöntemiyle arşivdeki çeşitli belge ve raporlar detaylı biçimde irdelenmiştir. Nitel araştırmalarda doküman analizinden sıkça yararlanmak tekil yada tikel durumlar üzerinden çalışmayı somutlaştırmaya yaramaktadır. Doküman analiziyle Osmanlı Arşivi'nden elde edilen belgeler Osmanlı Türkçesi'nden günümüz harflerine çevrilerek tabibin görevinden azline giden süreci aydınlatmıştır.

Bulgular:

Bandırma Bidayet Mahkemesi'nde Doktor Anastaş Papadoplo'nun hastalarını tedavide uyguladığı yöntemler ve verdiği zararlar hasta yakınları tarafından dava konusu edilmiştir. Bunun üzerine mahkemenin başlattığı soruşturma, ölüm raporları ve otopsi sonuçlarıyla birleştirilerek doktorun durumu Cemiyet-i Tıbbiye-i Mülkiye'ye bildirilmiştir.

Cerrah Papadoplo bilgisizlik ve cehaletten: dört, beş, altı; yanlış tedaviden: bir, iki, üç ve on numaralı davalara sebebiyet vermiştir. Bu suçlamalar dışında onun, elden para olarak uygun olmayan şekilde hasta tedavi etmesinden: iki, altı, dokuz, on bir numaralı şikayetler mahkemeye intikal etmiştir. Son olarak tabip Papadoplo'nun; bir, iki, üç, altı, sekiz, on, on bir ve on iki numaralı vakaları da ölümle sonuçlanmıştır.

Sonuçlar:

Bandırma Belediye Tabibi Anastas Papadoplo'nun yargılanması sırasında hasta yakınları onun, görevden el çektilmesini talep etmişlerdir. Verilen şikayet dilekçelerinde Rum asıllı tabip Papadoplo'nun; görev yaptığı bir yıldan fazla sürede Türkçe öğrenemediği, reçetelerini mahalleden okuma yazma bilenlere yazdırdığı, hastaları tedavi etmek için aktar dükkanlarından aldığı otları kullandığı, Bandırma Kaymakamı Abdulhalim Efendi tarafından korunduğu, halkın tedavisini para almadan yapması gerekirken yüklü paralar aldığı, hastalara "bu gece gelemem yarın sabah gelirim" diyerek ölümüne sebebiyet verdiği, uyguladığı yanlış tedaviler ve ihmallerle ölüme sebebiyet verdiği mahkemede ifade edilmiştir.

Anahtar Kelimeler:

19. Yüzyıl, Osmanlı, Tıp Tarihi, Doktor

ABSTRACT

Objective:

Anastas Papadoplo served as Bandırma Municipality doctor in 1896-1897. During his duty, he caused the death of some patients by misdiagnosing and administering the wrong treatment to 12 patients. The study is to verify the claims about the doctor with an expert report and to reveal the process leading to his dismissal within the framework of the law with more than 200 archival documents.

Complaints to the court about the physician Papadoblo; supporting experts, death reports, and autopsies are clues of the modernization in the field of science. The original aspect of the study is the aim to contribute to the history of medicine in the 19th century, which lacks sufficient information on Doctor Papadoblo.

Material and Methods:

Research design; In the research, systematic review design, one of the qualitative research methods, was used. Qualitative research; A type of research that involves collecting and analyzing non-numerical data to understand concepts, ideas, or experiences, used to gather in-depth information about a problem or generate new ideas for research. Various documents and reports in the archive were examined in detail with the document analysis method. Making frequent use of document analysis in qualitative research embodies the study of singular or particular cases.

Data Sources and Data Collection Method:

Data sources are more than 200 archival documents and related literature in various funds of the Presidency State Archives Ottoman Archives. Since a process for revealing events in a realistic and holistic manner was followed in the research, data were collected by the document analysis method. Various documents and reports in the archive were examined in detail with the document analysis method. Making frequent use of document analysis in qualitative research helps to embody the study through singular or particular cases. With the document analysis, the documents obtained from the Ottoman Archives were translated from Ottoman Turkish to today's letters and the situation faced by the physician was revealed.

Results:

The methods applied by Doctor Anastas Papadoplo, who was registered at Bandırma Bidayet Court, in the treatment of his patients were the subject of lawsuits by the relatives of the patients. Thereupon, the investigation initiated by the court was combined with the death reports and autopsy results, and the doctor's condition was reported to the Cemiyet-i Tıbbiye-i Mülkiye, and he prepared the process leading to his dismissal.

Doctor Papadoplo' acts gave rise to lawsuits number 4, 5, and 6 due to lack of knowledge and ignorance; and to lawsuits number 1, 2, 3, and 10 due to wrong treatment. Apart from these accusations; he has been the subject of complaints numbered 2, 6, 9, and 11 about bribery and treatment for money. Finally, cases number 1, 2, 3, 6, 8, 10, 11 and 12 resulted in death due to the treatments applied by the doctor.

Conclusions:

During the trial of Bandırma Municipal Physician Anastas Papadoplo, the relatives of the patients demanded that he be sacked. In the complaint petitions against physician Papadoplo, the following issues were stated; that he could not learn to read and write in Turkish in more than a year that he actively served, had literate people in the neighborhood write his prescriptions, he used herbs he bought from herbalists to treat patients, he was protected by Bandırma District Governor Abdulhalim Efendi, he received large sums of money when he should have treated the people for free, and lead to patient's death by telling them "I cannot come tonight but tomorrow morning". It was stated in the court that he caused the death of his patients by wrong treatments and negligence.

Key Words:

19th century, Ottoman, Deontology, Doctor

GİRİŞ

Osmanlı hukuk sistemi Tanzimat devrine kadar dini, bu devirden sonra ise hem dini hem de örfi hukuku esas almıştır (1). Bu dönemde en kapsamlı ceza hukuku 1858'de yürürlüğe giren Osmanlı Ceza Kanunu'dur. Kanun, batılı anlamda yapılan ilk ceza kanunu olma özelliğini taşımaktadır. İlgili ceza kanununda, ceza hukukunun temel ilkelerinden hukuk devleti, suçta ve cezada kanunilik ve cezaların şahsiliği ilkesi ön plana çıkarılmıştır. Ceza kanununun özellikle yaptırım bakımından hapis, para ve diğer cezalar, güvenlik tedbirleri ve cezaların infazının düzenleniş biçimine göre tasnif edilmesi modern gelişmelerdir (2). Böylece Tanzimat ve Islahat Fermanlarının güvence altına aldığı kişi hak ve özgürlükleri, hukuk devleti ilkesine vurgu yapmaktadır. Alınan kararlar suçun genel teorisi ve yaptırım teorisine ilişkin bir kısım temel müesseseleriyle güçlendirilmiştir. Çağdaş ceza hukukunun bireyi öne alan bu anlayışı, Türk Ceza Hukuku içerisinde ilk defa yerleşmiştir (3).

Ceza hukuku alanına giren pek çok yeni yönetmelik hayata geçirilirken, bireyi ön plana çıkaran, hesap verebilen, şeffaf bir anlayış 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren gelişmeye başlamıştır. Birey, suçunun sabitleşmesine kadar masum olduğu ifade edilse de suç unsurunun modern bilimin çeşitli ölçütlerine göre ortaya konması zaman alacaktır.

Araştırmada ele alınan hem tabip Anastas Papadopo'nun hem de hasta yakınlarının hak arayışları ceza hukuku açısından ifade edilen hususlara örnek teşkil etmektedir. 1896'da Bandırma'da tabiplik yapmaya başlayan Doktor Papadopo'nun başından geçen olaylar ve hakkında verilecek hekimlikten azil kararında mahkemenin ceza hukukunun ve tıp biliminin gelişmekte olan kurallarıyla hareket etmesi modernleşmenin temel öğeleridir.

GEREÇ ve YÖNTEMLER

Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmış olup, doküman incelemesi tekniği ile veriler bir araya getirilmiştir. Nitel araştırma, gözlem, görüşme, doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerine yer verilen, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir şekilde ortaya konmasına dönük bir süreçtir. Nitel araştırma kuram oluşturmayı temeline alan, sosyal olguları bağlı buldukları çevre içerisinde araştırmayı ve anlamayı hedefleyen bir yaklaşımdır (4).

BULGULAR

Osmanlı Devleti'nin kamu hizmetlerinin şekillendiği ve çeşitlendiği bir dönem 19. Yüzyıldır. Belediyelerin faaliyetleri içinde yer alan kamu hizmetleri alanının genişlemesi; devletin siyasi, askeri ve ekonomik gücünün en temel unsuru olarak tanımlanmaya başlamasıyla paralellik göstermektedir. Nüfusun devletin esas gücü olmaya başlamasıyla beraber, halkın refahını sağlama, bireylerin sağlıklı uzun ömür yaşamasını etkileyen fiziki, iktisadi, sosyal ve ahlaki koşulları iyileştirme, toplumu doğal, iktisadi ve sosyal risklerden koruma modern devlet anlayışının temeli haline gelmiştir (5).

Uygulamada bu amaçları gerçekleştirmek için eğitim alanına daha çok önem verilmiştir. Toplum sağlığını korumak adına Avrupa'daki gelişmeler yakından takip edilerek 1827'de Tıbhane-i Amire ile başlayan eğitim faaliyetleri ve 1839'da Fransızca eğitim veren Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane'nin kurulmasını sağlamıştır (6). Ardından tabip ihtiyacından dolayı 1867'de Türkçe eğitim veren Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkî, memleket veya belediye tabibi olarak bilinen tabipler 1874'ten itibaren yetiştirilmiştir (7).

Genel sağlık idaresine yönelik İdare-i Tıbbiye-i Mülkiye Nizamnamesi 1 Aralık 1869'da neşredilmiştir. Buna göre sivil sağlık hizmetleri için Nezaret-i Tıbbiye-i Mülkiye adıyla bir idare, Nezaret-i Tıbbiye-i Mülkiye'nin kontrolünde faaliyete başlamıştır. Cemiyet-i Tıbbiye-i Mülkiye ise 1840'tan itibaren Meclis-i Umûr-ı Tıbbiye-i Mülkiye'nin yerini almıştır (8). Bu düzenlemelerden sonra 1904 yılına kadar İstanbul'daki Cemiyet-i Tıbbiye, adli tıp konularında en üst kontrol ve denetim organizasyonu konumuna yükselirken, bilimsel yeterliliğe sahip olmayan tabiplerin görevden alınmasını ve tayinlerini organize etmiştir.

Nezaret-i Tıbbiye-i Mülkiye yerine 1904'te Meclis-i Tıbbiye-i Mülkiye ve Sıhhiye-i Umumiye kurulmuş ancak, kısa bir süre sonra ismi Meclis-i Maarif-i Tıbbiye olarak değiştirilmiştir. Bu kuruluş sivil sağlık ve belediyeyi ilgilendiren işlerde Dâhiliye Nezareti'ne; askeri işlerde ise Umum Mekatib-i Askeriye Nezareti'ne bağlı kalmıştır. Nihayet bu kuruluşun ismi 1910'da Meclis-i Umûr-ı Tıbbiye-i Mülkiye ve Sıhhiye-i Umumiye, 1912'de ise Cemiyet-i Tıbbiye-i Mülkiye olarak değiştirilmiştir. Oldukça karışık sağlık organizasyonu, Osmanlı yöneticilerinin sağlık hizmetini veren kurumlar arasında sürdürdüğü arayışı göstermektedir. Nihayet Meclis-i Tıbb-i Adli yani Adli tıp kurularak 1917 yılında Adalet Bakanlığı'na devredilmiştir.

Bu dönemde yapılan yeniliklerden birisi de adli tababet yoluyla kişilerin ölüm sebeplerinin tespiti, işlenen suçun ve suçluların saptanması temel insan haklarının sağlanması noktasındadır. Cemiyet-i Tıbbiye başkentte, adli tıp konularında tabiplerin vereceği raporlarda eksiklik veya yanlışlığı kontrol eden en üst denetim organıdır.

Çeşitli milletlerden müteşekkil imparatorlukta, farklı grupları bir arada tutabilmenin iyiden iyiye zorlaştığı bir süreçte, icra sahasına konulan bazı otopsi ameliyatları merkezi idarenin elini rahatlatmıştır. Zira azınlıkların çeşitli yollarla ölmesi, "öldürüldü" şeklinde ortaya atılan ithamların önüne geçilebilmesi için otopsi, asayiş ve kamu hukukunun temin ve muhafazasında şeffaflaşma yaşanmıştır (9).

Öte yandan 1840'ta Mekteb-i Fünûn-ı Tıbbiye-i Şahane'de, Meclis-i Umûr-ı Tıbbiye-i Mülkiye namıyla bir meclis kurularak, İstanbul'da ve taşrada bulunan bütün sıhhi sanat erbabının (doktor, eczacı, ebe ve hemşirenin) diplomaları onaylanmıştır. Uygulamanın başlangıçtaki amacı bu olsa da sonradan bütün ülkedeki memurların atanması ve kontrol görevleri de bu kuruma verilmiştir. Heyetin bir diğer görevi ise vefat edenlerin ölüm raporları ve otopsi raporlarını yapmaktır (10).

1888 tarihli nizamnameye göre Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye'den mezun olan sivil tabip, önce kaza tabibi olarak atanmış kişilere ortalama 600 kuruş maaş bağlanmıştır (11).

Tabip maaşları kazanın bulunduğu bölgeye göre de değişiklik göstermiştir (12). Yine yönetmeliğe göre tabipler askerlikten muaf olmak isterlerse iki yıl kaza ve üç yıl da bir vilayette fazladan çalıştırılmışlardır. Tabipler, askerlik hizmeti karşılığı mecburi görev sürelerini tamamlamazlarsa; bu durumda tazminat olarak okudukları süre boyunca yapılan masrafları Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye'ye iade etmekle yükümlü tutulmuşlardır (13). Tabiplerin rütbe ve terfileri ise yine atandıkları kazalarda en az iki yıl görev yaparak ilerlemiştir (14).

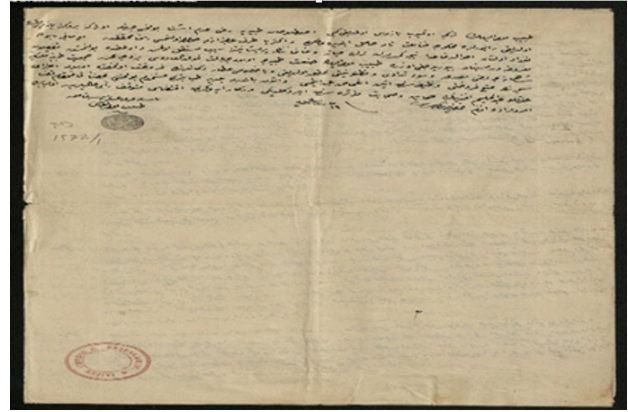
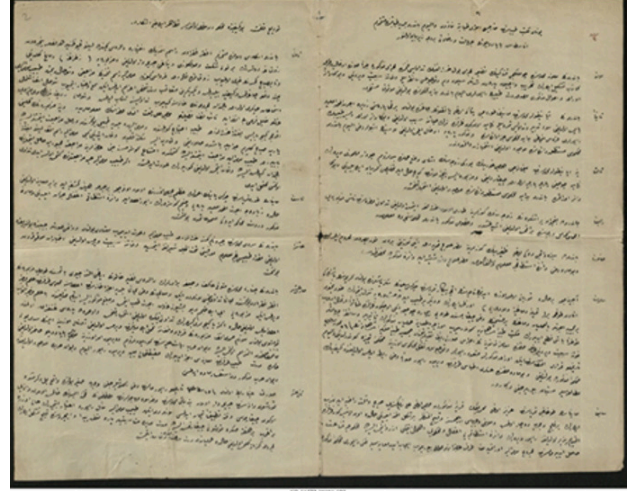
Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye'den mezun olan belediye doktorları ahalinin sağlık sorunlarına teşhis koymak ve onları ameliyat etmek üzere iki temel alanda şekillenmiştir (15). İnsan sağlığının emanetçisi tabipler, tedavisini üstlendiği kişiyi muayene etmek, hastalığının tanısını koymak, tedavi etmek ile yükümlü kılınmıştır (16).

Yüzyılın ikinci yarısında taşra belediyelerinin kadroları, personelinin görev ve yetkileri, bütçe kaynakları en kapsamlı haliyle 1877 Vilayet Belediye Kanunu'yla tanımlanmıştır. Kanuna göre belediyede; seçikle gelen belediye reisi ve azaların yanı sıra devlet tarafından atanan tabip, baytar, mühendis, katip, sandık emini, zabıta ve çavuş istihdam edilmiştir (17). Belediyeler, hükümetin verdiği yetkiler çerçevesinde; kamu sağlığı, sosyal yardım, eğitim, kentsel ulaşım ve altyapı hizmetleri, iktisadi yaşamın düzenlenmesi ve denetimi, imar ve bayındırlık alanında üstlendikleri kamu hizmetleriyle şehir nüfusunun sağlığını ve refahını sağlamışlardır.

Belediye tabipleri maaşlarını çalıştıkları belediyeden almışlardır. Pazartesi ve Cuma günleri halka ücretsiz hizmet veren tabipler, çoğu zaman mali sıkıntılar yüzünden maaşlarını düzenli alamamışlardır. Bu yüzden belediye tabipleri iş bırakmış ve bu boşlukta askeri tabipler veya kaza eczacıları istihdam edilmiştir (18). Bütün bu durumlar Memâlik-i Mahrûse-i Tababet-i Belediye Nizamnamesi'nde belirtilmiştir. İlgili yönetmeliğin birinci maddesinde "Tıbbiye-i Şahane'den ve yabancı ülkelerdeki tıp okullarından mezun olanların doktorluk yapabilecekleri", devam eden maddede; "tababet ve cerrahlık icazetnamesi olmayanlar doktor unvanı alamayacağı" belirtilmiştir (19). Üçüncü maddede yabancı ülkelerden gelen doktorlar diplomalarını Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane'ye kaydettirdikten sonra fenn-i tababetin bazı konularından sınava alınacaklardır. İmtihandan sonra ise yabancı doktorlar icazetnamelerini mensup oldukları ülkelerin konsolosuna tasdik ettirerek görev yaptıkları valilikler kanalıyla Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane Nezareti'ne göndereceklerdir (20).

Bu çalışmanın amacı; doktor Papadoplo hakkındaki iddiaların doğrulanması ve kanun çerçevesinde görevden azline neden olan gerekçeleri mahkeme kayıtlarına göre ortaya koymaktır. Mahkeme kayıtlarında Tabip Papadoplo hakkındaki kararın bilirkişiler, ölüm raporları ve otopsiler sonucunda oluşturulması oldukça dikkat çekicidir. Adli yargılamanın tarafsız ve kanunlara uygun şekilde yapılması modern hukuk ve modern tababetin kat ettiği mesafeyi ortaya koymaktadır. Bu anlamda 1896-1897 yıllarında tabip

olarak görev yapmış Papadoplo'nun Bandırma Kazası'nda 12 hastaya uyguladığı yanlış teşhis, hatalı tedavi ve ölüme sebebiyet verme suçlamaları; davalar, şahitler, bilirkişi raporları ve otopsilerle belgelenmiştir (Ek-1).

Ek-1. Anastas Papadoplo'nun suçları Başbakanlık Osmanlı Arşivi Şûra-yı Devlet Evrakı, 15721, lef. 39,40. Birinci ve ikinci sayfası.

TARTIŞMA

Atina Tıp Mektebi'nden mezun Cerrah Anastas Papadoplo'nun 1896-1897 yıllarında müdahale ettiği on iki vakanın sekizinde ölümün gerçekleşmesi önce yerel mahkemeye sonra da Cemiyet-i Tıbbiye-i Mülkiye'ye intikal etmiştir. Cemiyet-i Tıbbiye-i Mülkiye'ye hazırlanan bilirkişi raporuyla Doktor Papadoplo'nun azil süreci başlatılmıştır (21). Cemiyet-i Tıbbiye-i Mülkiye raporunda ifade edilen Cerrah Papadoplo'nun suçları şu şekilde sıralanmıştır; 1-Tabip Papadoplo, Bandırma'nın Melöz Mahallesi'nden Çömlekçi Fenakis'i idrar (bevl) rahatsızlığından tedavi ederken hastanın ölümü gerçekleşmiştir. Ölen kişinin yakınları Bidayet Mahkemesi'ne başvurularında ölümün doktorun beceriksizliği ve ihmalinden gerçekleştiğini iddia etmişlerdir. Bunun üzerine mahkeme başkanı dört doktor görevlendirerek raporlarını mahkemeye sunmalarını istemiştir. Doktorlar raporlarında hastaya zorla sonda takmak için alternatif yol (tarik-i kazib) oluşturulduğunu ve bu sırada oluşan tahribatın yoğun kan kaybına (seyalân-ı dem) neden olduğunu raporlamışlardır (22).

2-Tabip Papadoplo, Bandırma'nın Aya Nikola Mahallesi'nden Manifaturacı Penakioğlu Yanko'nun bacağına bulunan kama yarasını ücretli olarak ameliyat etmiş ancak, uyguladığı yanlış tedaviyle hasta vefat etmiştir (23). Bidayet Mahkemesi Savcılığı'ndan görevlendirilen dört doktor ölüm sebebinin aydınlığa kavuşturulması adına ceset üzerinde otopsi ameliyatı gerçekleştirmişlerdir. Doktorlar, meslektaşlarının kama yarasında gerçek tıbbin imkanlarından ziyade, alternatif tıbbın (çeşitli otlardan) imkanlarından faydalandığını raporlamışlardır.

3-Tabip Papadoplo, Bandırma'nın Aya Nikola Mahallesi'nden Meyhaneci Hacı Gavri'nin zevcesine doğum sırasında gereksiz yere çavdar mahmuzu verdiği mahkemede dile getirilmiştir. Bu zaman diliminde damarları daraltıcı özelliğinden ötürü hekimlikte kullanılan çavdar mahmuzu, sinir sistemi ile ilgili rahatsızlıklar ortaya çıkarmıştır. Esas olarak, ergestrol alkaloidi olan bu madde, kadın rahatsızlıklarında kan dindirici olarak kullanıldığından, Tabip Papadoplo yöntemi denemiş ancak başarısız olmuştur (24). Doğum sırasında tabip Papadoblo'nun, kadının kanamasını dindiremeyince çocuğu kurtarmak maksadı ile karnından çocuğu ameliyatla almaya çalıştığı rapor edilmiştir. Tabip, kadının karnından cenini parça parça çıkarmış ve ölümüne sebebiyet vermiştir. Mahkeme kayıtlarında annenin ölümle pençelediği (pençe-i mevt) ifade edilmiştir. Kısa süre sonra kadının şüpheli bir şekilde hayatını kaybetmesi üzerine ölümün nasıl gerçekleştiğini ve bir ihmali ve kusur olup olmadığını saptayabilmek adına kadını tarafından otopsi ameliyatı talep edilmiştir. Bandırma Kazası'nda görevli dört doktor Cerrah Papadoplo'nun sebep olduğu düşünülen ölüm olayının otopsi raporunu mahkemeye havale etmişlerdir (25).

4-Tabip Papadoblo'nun, Bandırmalı Bahçıvan Pereske'nin eşinin gözlerindeki hastalığı tedavi etmek maksadı ile uyguladığı yöntem onu, neredeyse kör edecek duruma getirmiştir. Bu durum yine hasta yakınları tarafından dava konusu edilmiştir.

5- Tabip Papadoblo'nun diğer bir hatası ise yanlış tedavi uygulamasıdır. Bandırma'da Sebzeçi Dukioğlu Zafiri'nin gözlerine fazladan ilaç (mazarr-ı ilaç) dökerek iki gözünü birden görme ışığından (nûr-u basardan) mahrum bıraktığı tespit edilmiştir (26).

6- Tabip Papadoblo, Edincik Kasabası Akçapınar Mahallesi'nden Çerkez Süleyman'ın sekiz yaşındaki kızı Fatma'nın başında doğumdan beri var olan şişliği, ur zannederek ameliyata alması diğer mahkeme konusudur. Ameliyat sonrasında fenalaşan hastanın, ameliyattan iki gün sonra öldüğü rapor edilmiştir. Hazırlanan otopside (feth-i meyyit) beyne zarar verildiğinden, hastanın beyin ölümünün (sekete-i dimağ) gerçekleştiği vurgulanmıştır (27, 28).

Baba Çerkez Süleyman, kızının ameliyatı için para isteyen Cerrah Papadoplo'ya bir mecdiye ücret verdiğini mahkemede beyan ederken aynı zamanda otopsi de talep etmiştir. Otopsi için önce Tabip Mazhar ve Tabip Hayreddin beyler inceleme yapmışlardır. Daha sonra mahkemenin görev-

lendirdiği Anop Papazyan, Ahmet Fazıl, Makri ve Dime-tokalı Avamir isimli tabipler detaylı rapor hazırlamışlardır. Otopside önce genel vücut kontrolüne, sonra da baş bölgesindeki ameliyata bakılmıştır. Doktorlar, ameliyattan sonra beyin sıvısının (burun yağı) akmaya devam ettiğini kaydetmişlerdir (29). Aynı raporda tabipler, kızın beynine bitişik şekildeki urun, ender görülen türden olduğunu ifade etmişlerdir. Şayet Tabip Papadoplo urun, beyinle bağına görür görmez işin ilerisine gitmeyerek tedaviye son vermiş olsaydı ölümün gerçekleşmeyebileceğini raporlamışlardır. Otopsi sonucunda doktorlar, Tabip Papadoplo'nun hastayı ameliyata devam ederek suç işlediğini, yine ameliyattan sonra hastayı dört saatlik mesafedeki köyüne gönderdiğini ifade ederek bunların onun bilgisizliğine işaret ettiğini vurgulamışlardır (30).

Öte yandan Çerkez Süleyman'ın şikayeti üzerine Cerrah Papadoplo'nun da mahkemeye ifade verdiği tespit edilmiştir. Tabip Papadoplo kafadaki uru, yağ bezesi zannıyla çıkardığını ancak, kitlenin beyne bağlı olduğunu ameliyat esnasında fark ettiğini belirtmiştir. Mahkeme heyetinin görevlendirdiği Tabip Anop Papazyan, Ahmet Fazıl, Makri ve Dimetokalı Avamir'in incelemeleri neticesinde hazırlanan rapor Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane'ye gönderilerek tabip Papadoplo hakkındaki verilecek nihai karara ilave edilmiştir (31).

7-Tabip Papadoblo'nun, Manyas Kasabası Doğancı Köyü'nden Aziz oğlu Mehmet'in aynı köyden Hacı oğlu Ali'yi kılıçla yaralaması hadisesine de müdahale ettiği tespit edilmiştir. Papadoblo'nun hastanın yarasını temizledikten sonra 10-15 gün içerisinde iyi olur diyerek (iltiyam-ı pezir) köyüne geri gönderdiği ancak hastanın kısa süre içerisinde vefat ettiği belgelerden anlaşılmaktadır.

8-Tabip Papadoblo'nun, Bandırma'lı Rasim Efendi'nin yaşlı validesinin gece vakti kapı zannederek pencereden sokağa düşmesi olayına da müdahil olmuştur. Tabip, kolu kırılan, kafasından kan akan, sol gözü ve yanağı yaralı olan hasta yakınına; "yarın sabah gelirim" diyerek başından savmıştır. Kazanın ertesi günü titreme nöbetleri (zagzağa) geçiren hastanın, kalp krizinden vefat ettiği ölüm raporunda belirtilmiştir.

9-Tüm bunlara ek olarak tabip Papadoblo'nun, Manyas Kasabası'nın Turan Köyü'nden Çerkez Paynik Ahmet'in belindeki bıçak yarasının tedavisi maksadı ile hastadan acımasızca (ceberruten) fazla para talep etmesi Osmanlı sağlık sisteminin işleyişine ve meslek etiğine mahkemede aykırı bulunmuştur.

10-Tabip Papadoblo'nun, Bandırma'nın Servi Mahallesi'nden Çizo'nun hastalanması üzerine yine eve çağrıldığı, cebinde getirdiği morfini cilt altına (taht'l-cilde) fazlaca şırınga ederek onun vefatına sebep olduğu davaya konu edilmiştir (32).

11-Tabip Papadoblo'nun, Bandırma'nın Çandarlı Mahallesi'nden Akif ve Cafer kardeşlerin validesi Fazile Hatun'un sol ayak tabanına batan çiviye para almadan tedavi etmesi gerekirken 500 kuruş ücret talep etmiştir. Parayı bulamayan aile o devrin bankası olarak Eytam Sandığı'na başvurmuştur. Kefalet yoluyla istenen parayı kredi olarak çeken aile, parayı kısa sürede doktora ödemiştir. Ancak hastanın yarası bu sırada kangirene dönüştüğünden yaralı kurtarılamamıştır (33). Bunun üzerine Fazile Hatun'un oğulları mahkemeye giderek otopsi talep etmişlerdir. Tabip İlyas ve Tabip Cemal'in mahkemeye sunduğu 23 Aralık 1896 tarihli raporda; 60 yaşlarında zayıf bedenli kişinin ayağının şiş olduğu ve şişliğin siyahtan mora dönüşmekte (siyahımsı benefşe renginde bir morluk taraf-ı insiye doğru) yayıldığı tespit etmişlerdir. Ayak tarağından (muştü'l kadem) başlayan şişliğin enine (arzen) 3 cm, boyuna (tülen) 20 cm genişliğindeki sahayı kangrene çevirmesinde Tabip Papadoblo'nun bilimsel olarak yapılması gereken tedaviyi ihmal ettiği vurgulanmıştır (34).

12-Tabip Papadoblo, Bandırma'da Bendbaşı Mahallesi'nden Hırsova muhacirlerinden Mustafa'nın, Sahil Yolu'ndaki yel değirmeni civarında sol kalçasına (fahz-ı eyserine) kurşun isabet etmesi olayına da müdahale etmiştir. Tabip Papadoblo'nun kurşunu ihmal neticesinde ancak bir hafta sonra çıkardığı ve tedavide geç kaldığı iddia edilmiştir. Hastanın yarası açık olarak (ta'zib-i peyda) büyümüş, kangirene çevirmiş ve ameliyata geç alındığı iddia edilmiştir. Ameliyattan dört saat sonra ise yaralının vefat etmesi üzerine hazırlanan ölüm raporunda; nohut tanesi girecek büyüklükte silahlı aletten (alet-i nariye) çıkan mermi ile yaralandığı kayda geçirilmiştir (35). Kurşunun vücutta kaldığı (derün-ı uzlette kaldığı) anlaşıldığından bir hafta sonra kurşunu çıkartmış ise de geçen süreden dolayı yara kangren oluşmuştur (36).

Osmanlı ülkesinde modern tekniklerle hastalıkların tedavisinin 19. Yüzyıl sonlarında ilaçla ve ameliyatla tedavide gelişmeler söz konusuysen, tabip Papadoblo'nun çeşitli otlardan elde ettiği karışımları hastalara uygulaması ve ihmalleri, hasta yakınlarını tedavi sırasında gerçekleşen ölümlerin sebeplerini araştırmaya, adli tıp alanına bağlı olarak otopsi yapılmasını gerekli hale getirmiştir. Otopsi uygulaması her hastaya uygulanmasa da uygulandığı kişilerde devlet kurumlarının vatandaşıyla karşı karşıya gelmesini engelleyen sağlık sektöründeki şeffaflaşmayı sağlayan bir unsura dönüşmeye başlamıştır.

Böylece ceza hukukunun bir parçası olarak adli tıbbın özüne uygun olarak; kişilerin ölüm sebeplerinin anlaşılabilmesi ve suçluların saptanabilmesinden imparatorluk idaresi kendisini mesul tutmuştur. Bu anlayış doğrultusunda girilen otopsi ameliyatları merkezi idare tarafından "her şeyden evvel asayişin ve kamu hukukunun temin ve muhafazasının önemli bir nokta" olarak görülmüştür (37).

SONUÇ

1858 tarihli ceza kanunu hazırlanış tekniği, sistematığı ve suç teorisi bakımından batı hukuk sisteminde hazırlanan Türk Ceza Hukuku sisteminin temelini oluşturmuştur. Bu ceza hukukunun önemli özellikleri bugün de işlerliğini sürdürmektedir. Bu özelliklerden ilki; tabip Papadoblo'nun karıştığı ve mahkemeye intikal eden davalarda lehte ve aleyhte şahitlerin dinlenmesidir. Derildiyos Efendi, Belediye Azaları Ahmet Bey ve Tekfur Ağa, İmam Mehmet Efendi lehte; Belediye başkanı Osman Nuri ve arkadaşları aleyhte; Bandırma Müftüsü Ahmet Kemal Efendi ise tababete aşına olup olmadığı konusunda fikir belirtmemiştir (37). Ceza hukuku açısından ikinci önemli gelişme ise; Bandırma Asâkir-i İâne Komisyonu başkanı Miralay Doktor Halil Fehmi Bey'in, Tabip Papadoblo hakkında yazdığı rapordur. Raporda hekimlikte yanlış kararlar veren (rey-i sakîm) tabip Papadoblo'nun tıp doktorluğu diplomasının İstanbul'da tekrar gözden geçirilmesi gerektiği hususudur. Ceza hukuku açısından üçüncü gelişme ise, hasta yakınlarının ölüm sebebini içeren sorulara cevap bulmak üzere mahkemeye gitmeleridir. Bu durum her iki taraf için adaletin tecellisi yönünde şikayet hakkının kullanılmasıdır. Bireyin hakkını araması elbette modern toplumların önemli özelliklerinden birisidir.

Dördüncü husus ise tıp tarihinin gelişimi açısından önemlidir. Şahısların ölen yakınlarının cesetleri üzerinde detaylı ölüm raporları ve otopsi ameliyatı talep etmeleridir. Bu durum bilinçli vatandaş olmanın bir gereksinimidir.

Hastalarına yanlış teşhis koyan, cerrahi operasyonlarda ölüme sebebiyet veren, bilgisizliği alenen belgelenen, yasak olmasına rağmen meslek etiğine uymayan davranışlar sergileyen, hastalarını iyi etmek için tıbbi ilaçlar yerine aktar dükkanlarından aldığı otlarla karışımlar hazırlayan Tabip Papadoblo, Bandırma Askeri tabibi Miralay Ahmet Fazıl ve Tabip Anop Papazyan önderliğinde hazırlanan birliktiş raporunda hatalı bulunmuştur. Bu sırada Tabip Anastas Papadoblo'nun, sekiz kişinin ölümüne sebep olduğu raporlarla ortaya konduğundan görevden azledilip yargılanacağını anlamış olmalı ki bir gece gizlice görev yaptığı Bandırma'yı terk ettiği belgelerden anlaşılmaktadır (38). Devrin resmi belgelerinde Tabip Anastas Papadoblo'nun; fenn-i tıbbiyedeki cehaletiyle birçok kişiyi öldürdüğü hem mahkeme hem de Cemiyet-i Tıbbiye raporuyla tasdik edilerek işinden el çektirilmek yoluna gidildiği ifade edilmiştir (39).

Yazar Katkıları:

Fikir, veri toplama analiz: A.K., Tasarım, çeviri süreci: Ö.D,

Çıkar Çatışması:

Yazarlar çıkar çatışması bildirmemişlerdir.

Finansal Destek:

Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadıklarını beyan etmişlerdir.

1. Akman M. "Osmanlı Ceza Hukuku Çalışmaları Üzerine Bir İcmal", Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi 2005; 73(5): 489-512.
2. Gökçen A. Tanzimat Dönemi Osmanlı Ceza Kanunları ve Bu Kanunlardaki Cezai Müeyyideler, İÜ. Sos. Bil. Enst. Kamu Hukuku Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, 1987.
3. Yıldırım Z. "Türk Ceza Hukuku Açısından 1858 Tarihli Osmanlı Ceza Kanunu", Suç ve Ceza 2021; 14(3):529-72.
4. Yıldırım A-H.Şimşek, Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2018.
5. Özbek N. Osmanlı İmparatorluğunda Sosyal Devlet, Siyaset, İktidar ve Meşruiyet (1876-1914), İstanbul, 2002.
6. Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Bab-ı Asafi Divan-ı Hümayun Sicilleri Nizamât Defterleri, 27/3, (29 Ramazan 1334-5 Mart 1916)
7. Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Bâbiâli Evrak Odası, 2250/168684; Başbakanlık Osmanlı Arşivi Dahiliye Nezareti Mektubî Kalemi, 2059/23.
8. Düstur (1290), Tertib I, Cilt II, 803-804; Ayrıca bk. Ahmet Yüksel "Osmanlı'da Otopsi", Belleten 2013; 77(280): 875-890.
9. Yüksel A. "Osmanlı'da Otopsi", Belleten 2013; 77(280): 875-890.
10. Bingöl S. "Tanzimat İlkeleri Işığında Osmanlı'da Adli Tababete Dair Notlar", Tarih Araştırmaları Dergisi 2007; 26(42): 37-65.
11. Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Hariciye Nezareti İdare, 1520/16-17.
12. Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Bâb-ı Âsafi Divan-ı Hümayun Mukavele Kısmı, 8/26.
13. Başbakanlık Osmanlı Arşivi Hariciye Nezâreti İdare Evrakı, 1520/17.
14. Başbakanlık Osmanlı Arşivi Hariciye Nezâreti İdare Evrakı, 1520/18.
15. "İdare-i Umumiye-i Tıbbiye Nizamnamesi", Düstur, Tertip 2/2, s. 800, İstanbul 1871. İçinde: <https://acikerisim.tbmm.gov.tr/xmlui/bitstream/handle/11543/67/199609234c2.pdf?sequence=8&isAllowed=y>
16. Başbakanlık Osmanlı Arşivi Bâb-ı Âsafi Divan-ı Hümayun Mukavele Kısmı, 8/26 (13 Receb 1287-21 Kasım 1866); Başbakanlık Osmanlı Arşivi Hariciye Nezâreti İdare Evrakı, 1520/18 (1 Şaban 1305/4 Nisan 1304).
17. Ortaylı İ. Tanzimattan Cumhuriyete Yerel Yönetim Geleneği, İstanbul: Hil Yayınları, 1985.
18. Başbakanlık Osmanlı Arşivi Şûra-yı Devlet Evrakı, 1572/1, lef. 34.
19. Başbakanlık Osmanlı Arşivi Bâb-ı Âsafi Divan-ı Hümayun Mukavele Kısmı Evrakı, 75/15; BOA. MV. 30/71.
20. Başbakanlık Osmanlı Arşivi Bâb-ı Âsafi Divan-ı Hümayun Mukavele Kısmı Evrakı, 75/15.
21. Başbakanlık Osmanlı Arşivi Şûra-yı Devlet Evrakı, 1572/1, lef. 33.
22. Başbakanlık Osmanlı Arşivi Şûra-yı Devlet Evrakı, 1572/1, lef. 212.
23. Başbakanlık Osmanlı Arşivi Şûra-yı Devlet Evrakı, 1572/1, lef. 39.
24. Özkaya, B. "Ergot (Claviceps purpurea (Fr.) Tul.): Toksik Metabolitleri, Gelişme Koşulları, Kontrolü ve Prosesin Ergot Alkalodileri Üzerine Etkisi", Gıda 2000; 25(3): 219-225. Ayrıca bk. <https://www.herkesebilim.org/post/%C3%A7avdar-mahmuzu-13/01/2023-tarihli-siteden>
25. Başbakanlık Osmanlı Arşivi Şûra-yı Devlet Evrakı, 1572/1, lef. 212.
26. Başbakanlık Osmanlı Arşivi Şûra-yı Devlet Evrakı, 1572/1, lef. 39.
27. Başbakanlık Osmanlı Arşivi Şûra-yı Devlet Evrakı, 1572/1, lef. 32.
28. Sekte-i dimağ veya beyin inmesi; beyin kan dolaşımındaki bir bozukluktan (kanama, tıkanma vb.) ileri gelen koma ve felç durumudur. Bkz. E. K. Unat E. İhsanoğlu S. Vural, Osmanlıca Tıp Terimleri Sözlüğü, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2004.
29. Tabibin yaptığı ameliyat sonrasında hastanın durumu otopside şu şekilde anlatılmıştır. "hastanın kafa hizasında beyaz fahreden huruç iden aksâm-ı mutehayye ile beraber sehayâ vaz' olduğu müşâhede olunmuş ve bu halin iltihab-ı sehayâsı cerhten aktığı..." belirlenmiştir. Başbakanlık Osmanlı Arşivi Şûra-yı Devlet Evrakı, 1572/1, lef. 207.

30. Başbakanlık Osmanlı Arşivi Şûra-yı Devlet Evrakı, 1572/1, lef. 207.
31. "...cehaletine delaletine etmiş olmağla hakkında lazım gelen muâmele-i kânuniyenin icra buyrulmasına dair Bandırma Mahkemesi Müstantıklığı'na cevab-ı tasdik ve karargîr olmuştur. Ol babda..." Bk. Başbakanlık Osmanlı Arşivi Şûra-yı Devlet Evrakı, 1572/1, lef. 207.
32. Başbakanlık Osmanlı Arşivi Şûra-yı Devlet Evrakı, 1572/1, lef. 33.
33. Başbakanlık Osmanlı Arşivi Şûra-yı Devlet Evrakı, 1572/1, lef. 39.
34. Başbakanlık Osmanlı Arşivi Şûra-yı Devlet Evrakı, 1572/1, lef. 36.
35. Başbakanlık Osmanlı Arşivi Şûra-yı Devlet Evrakı, 1572/1, lef. 36.
36. Başbakanlık Osmanlı Arşivi Şûra-yı Devlet Evrakı, 1572/1, lef. 37.
37. Başbakanlık Osmanlı Arşivi Şûra-yı Devlet Evrakı, 1572/1, lef. 39.
38. Başbakanlık Osmanlı Arşivi Şûra-yı Devlet Evrakı, 1572/1, lef. 68.
39. Başbakanlık Osmanlı Arşivi Şûra-yı Devlet Evrakı, 1572/1, lef. 34 ve lef. 55.